

« zurück blättern vor »

BUNT I subst. m., ab 1475; auch *bont. 1*) ‘organisierte Protestaktion gegen die Staatsmacht, (bewaffnete) Verschwörung, Erhebung der Szlachta, Aufstand’ – ‘zorganizowana akcja protestacyjna przeciw władzy, spisek (zbrojny), rokosz, powstanie’: 1500–1547 LibLeg 10/91v, SPXVI ◦ 1511–1540 MetrKor 61/224, SPXVI ◦ 1553 KromRozm III K2, SPXVI *Ale gdy tego potym polspolstwa źle używac á bunt y roftyrki około obiránya / tákich przetożonych czynić.* ◦ 1558 LubPs S5v, SPXVI *A też Pan widząc ich tákýe chytre bunt y / Wzruffyl społu z nimi wsfytki zýemfskýe grunt y.* ◦ 1577 ModrzBaz 114, SPXVI *A tego też trzebá pilnie przefstrzegac áby między żołnierzami niebyły bunt y.* ◦ (1625–1626) 1952 Ossol.Pam. 42 *proponował mu wielki bunt w wojsku, za czym i niebezpieczeństwo [...] gdyby regimentu nie złożył.* ◦ (vor 1673) 1930 Oble. 316 *Jakoż i teraz bontow nie wszczynamy, tylko pokoju, jak możem, szukamy.* ◦ 1651–1750 SzoHist k 5v, SP17 *Pompeiusz [...] w krotkim czasie wszelkie bunt y uskromił.* ◦ 1733 LeszczGłos 107, SP17 *mamy w Domu przyktad z Ukráinfskich buntow.* ◦ 1769–1777 Zab.15 233, L *W bunt zatým miasto, w bunt idą obozy.* ◦ (1778–1784) 1829 Kras.Podstoli 39, DOR *Mają się moi chłopi lepiej od wszystkich innych całej okolicy, śmieie mówić moge, że mnie kochają, buntu żaden nie podniósł, są wdzięczni.* ◦ 1834 PT IX 137, SJAM *Ja was nauczę buntu! Ha szlachta tądaki.* ◦ 1837 HPol II 861-2, SJAM *W samej Pradze wybuchnął bunt, rzucono się na załogę polską i w pień ją wycięto.* ◦ (1897) 1949 Prus Far.II 36, DOR *Nie ma roku, ażeby (...) nie wybuchnął bunt chłopów, wyniszczonych głodem, przeciążonych pracą, bitych kijami.* ◦ 1952 Rudn.A.Morze 162, DOR *W obozie pod Lwowem więźniowie, wiedząc, co ich czeka, wszczęli bunt.* – SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR. **2**) ‘Bund, Bündnis, Verband, Zusammenschluß, Partei’ – ‘przymierze, sojusz, związek, stronnictwo’: (1531) 1973 Cervus 55 *Liga bunth.* ◦ 1551 KromRozm I O4v, SPXVI *Kácerzomci przywoita [...] ludźye zá sobą cýagnac / ftrony / fekty / á bunt y czynić / á wtafn y kofcyot ftáwić.* ◦ 1563 Radz.I Sam.20 16, L *Jonatan z dominem Dawidowym uczynił bunt.* ◦ (†1584) 1587 KochWr 35, SPXVI *Do tegóz kréfu y ámbicia ludźi wiedzie: bo gdzie przewieść swęgo prácticami niemogą / tám sie ábo do gwałtu polspolicie wciekaią / álbo zpoftrońnymi nieiakié porozumienié / y bunt y miéwaią.* ◦ 1588 Calep 256a, SPXVI *Conventum – Zgoda, bunt.* ◦ [LBel.] 1596–1613 Volck Dict, PUZ *Bunt, ex Germ[anico]. Pactum, foedus, confoederatio.* – SPXVI, MAČZ, L, SWIL (prze.), Sw (stp.). **3**) ‘Widerspruch, Protest, Widerstand’ – ‘sprzeciw, protest, opór’: 1889 Kaczk.Olbracht.II 65, DOR *Postanawiała sobie chwilami podnieść bunt jawny, powiedzieć wszystko, niechaj się dzieje, co chce.* ◦ (†1916) 1949–1951 Sienk.Szkice 62, DOR *Romantyzm, obok*

innych swych cech, był i buntem przeciw powszedniości życia. o 1926
Przybysz. Współ. I 43, DOR *W duszy mojej rodził się niepoahamowany bunt
przeciw niesprawiedliwości praw ludzkich.* o 1949–1950 Breza Niebo II 239,
DOR *Ojciec delikatnie obracał w śmiech moje młodzieńcze bunty.* – nur
DOR. ◇ **Var:** *bont* subst. m., [hapax] (vor 1673) 1930 Oble. 316; *bunt* subst.
m., 1500–1547 LibLeg 10/91v, SPXVI – SPXVI, MAČZ, CN, TR, L, SWIL,
SW, LSP, DOR. ◇ **Etym:** nhd. *Bund* subst. m., ‘Vertrag, Bündnis (einen
Bund wider jmd. machen = sich gegen jmd. verschwören)’, GRI, nur für
Inh. 1, 2. ◇ **Konk:** *powstanie* subst. m., bel. seit Ende 15. Jh., STP, zuerst
geb. CN, nur für Inh. 1; *rebelia* subst. f., bel. seit †1796, DOR, zuerst geb.
SWIL, nur für Inh. 1; *rokosz* subst. m., bel. seit 1561, L, zuerst geb. CN, nur
für Inh. 1; *sojusz* subst. m., bel. seit 1769–1777, L, zuerst geb. CN, nur für
Inh. 2. ◇ **Hom:** †*bont*. ◇ **Der:** *buntować (się)* v. imp., ‘(sich) verschwören;
sich verbünden; protestieren’, (2. H. 15. Jh.) 1882 Kałużn 274, STP
Bunthowane yaky machinatio aliqua. Zuerst geb. MAČZ; *buntnik* subst.
m., ‘Mitglied eines Bündnisses’, [hapax] 1564 Mačz 398b, SPXVI, zuerst geb.
MAČZ, nur für Inh. 2; *buntownik* subst. m., bel. seit 1500–1547, zuerst geb.
MAČZ, nur für Inh. 1, 2; *bontowny* adj., [hapax] 1570 WujJud 33v 2, SPXVI;
buntowny adj., ‘auführerisch; stürmisch’, 1577 ModrzBaz 126v, SPXVI,
zuerst geb. CN; *buntliwy, buntowliwy* adj., bel. seit 1567, zuerst geb. L, nur
für Inh. 1; *buntowy* adj., zuerst geb. SWIL, nur für Inh. 1, 2; *bundówka*
subst. f., ‘Mitglieder des jüdischen ‘Bundes’’, 1908–1913 MPKJ V, 369,
WIECZ, zuerst geb. WIECZ, nur für Inh. 2. ❖ Da dt. *Bund* nur kontextuell
die Bedeutung ‘Verschwörung’ hat, ist es wahrscheinlich, daß Inhalt 2
zunächst entlehnt wurde (also vor 1500) und Inhalt 1, auch wenn unter
Mitwirkung des Deutschen, sich erst allmählich daraus entwickelte. Die
phonologische Varianz “u / o” vor Nasal ist seit dem 17. Jh. üblich, vgl.
†*grunt / gront* u. dgl. Zu Inhalt 3 und zum verbalen Derivat vgl. tsch.
buntovat se v. imp., ‘etwas absprechen’, HOLUB ES.

« zurück blättern vor »